

Kako prenesti varovanje kmetijskih zemljišč iz deklarativne ravni v prakso

ponedeljek, 8. maja 2017, je na Oddelku za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani potekala okrogla miza »Varovanje kmetijskih zemljišč«. Prof. dr. Metka Hudina, prodekanja Oddelka za agronomijo, je uvodoma pozdravila vse prisotne, posebej udeležence okrogle mize, in jih pozvala: »Varovanje kmetijskih zemljišč je pomembno za naše zanamce, saj hektar zemlje zagotavlja letno oskrbo s kruhom in vodo za 50 oseb.« Nadaljeval je moderator okrogle mize dr. Marko Zupan, predsednik ALUMNI kluba dilpomantov Oddelka za agronomijo: »Predstavniki Oddelka za agronomijo si prizadevamo za pridelavo kakovostne in varne hrane v lokalnem okolju, v zadostnih količinah za vse. Zavedamo pa se, da moramo svoje interese v prostoru usklajevati z drugimi deležniki.«

Med uvodnimi predavatelji okrogle mize je bila prof. dr. Helena Grčman iz Oddelka za agronomijo, ki je predstavila analizo rabe tal in primerjavo z EU: »V Sloveniji smo na repu po obsegu obdelanih kmetijskih zemljišč na prebivalca; imamo 850 m²/prebivalca, za trajno oskrbo s hrano rastlinsko-živilskega izvora potrebujemo 2000 m²/prebivalca. V letih od osamosvojitve smo izgubili 70.000 ha, tako da je ostalo še okrog 180.000 ha obdelovalnih (njivskih) zemljišč, v občinskih prostorskih načrtih je predvidenih za pozidavo še 57.000 ha. S pozidavo smo izgubili večinoma najkakovostnejša kmetijska zemljišča.« Poudarila je tudi, da je v zakonodaji varovanje kmetijskih zemljišč jasno opredeljeno, vendar ni absolutno, izjemoma se dopuščajo tudi gradnje na najboljših kmetijskih zemljiščih, kar vse pogosteje v praksi postaja pravilo. K temu pripomore tudi veliko število občin, razdrobljenost pri načrtovanju rabe prostora oziroma odsotnost regionalnega načrtovanja.

Sledilo je predavanje prof. dr. Janeza Marušiča iz Oddelka za krajinsko arhitekturo, ki je izpostavil, da so kmetijska zemljišča družbena institucija varovanja: »V 71. členu ustave RS je zapisano, da varstvo kmetijskih zemljišč ureja zakon. Hkrati se najboljša kmetijska zemljišča zaraščajo in pozidava. Seveda se pojavlja vprašanje, zakaj? Prav

gotovo zaradi cene kmetijskega zemljišča v primerjavi z zazidljivim zemljiščem ter nizko odškodnino za uporabo kmetijskega zemljišča v druge namene. Po drugi strani pa gre tu tudi za spopad vrednot, pridelavo hrane, zaposljivost, boj proti revščini.« Opozoril je, da prostor ne bo ostal, kot ga poznamo danes, narava se spreminja, družba se razvija in spreminja se tudi prostor. Zavzemamo se lahko za vzdržne posege v prostor, ki temeljijo tako na varstvu narave, kulturne krajine, tudi kmetijskih zemljišč. Pred izvedbo vsakega posega bi bilo potrebno dokazati, da je poseg zares potreben, in narediti verodostojno analizo alternativnih variant.

Dr. Nika Razpotnik Visković iz Geografskega inštituta Antona Melika, Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je predstavila projekt umeščanja kmetijskih objektov v prostor: »Ko razmišljamo o kmetijskih površinah, pogosto pozabimo na vse večji prostor, ki ga za svoje delovanje potrebujejo tudi kmetije; stroji in tudi kmetijska gospodarska poslopja so vse večji. Z anketami v občinah smo ugotovili, da se veliko kmetij srečuje s prostorsko utesnjenostjo v urbanem prostoru, zato občine konflikte interesov med prebivalci rešujejo v prostorskih aktih z umeščanjem kmetijskih površin na obrobje. Poleg

glavnih poslopij se na teh območjih gradijo tudi nadomestni kmetijski objekti, ki postajajo vse večji in so v 50 % namenjeni drugim, ne kmetijskim vsebinam.« Opozorila je, da obstaja ustrezna zakonodaja s katero bi lahko uporabo kmetijskih objektov za nekmetijske namene preprečili, vendar hkrati priznala, da v praksi ni ustreznega nadzora.

Prof. dr. Marina Pintar je predstavila študijo o trajno varovanih kmetijskih zemljiščih (TVKZ), ki jih je za strokovno podporo MKGP izvedel Oddelek za agronomijo v sodelovanju z Oddelkom za Krajinsko arhitekturo: »Rečemo lahko, da smo sedaj opravili tri četrtine aktivnosti, vendar se bodo v zadnji fazi trajno varovana kmetijska zemljišča določala v okviru občinskih prostorskih načrtov, za kar bo najverjetneje potrebnih še pet do deset let. Vendar tudi v tem primeru trajno varovana kmetijska zemljišča ne zagotavljajo absolutnega varovanja, dopuščene bodo izjeme, posegi državnega pomena.«

Aktivnosti in interese Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je predstavil Leon Ravnikar, vodja Sektorja za urejanje kmetijskega prostora in zemljiške operacije: »Za trajno zaščito kmetijskih zemljišč smo na ministrstvu na podlagi študije Biotehniške fakultete pripravili uredbo in dva pravilnika; eden je še v medresorskem

uskklajevanju. Ko bo pravilnik sprejet, bo naloga za zaščito kmetijskih zemljišč na institucijah, ki odločajo o prostorskih aktih, na občinah. Lokalne skupnosti bodo morale svoje prostorske akte odpreti in jih ustrezno prilagoditi. Zavedamo se, da bo to proces, ki bo potekal več let. Nadaljevali bomo tudi s prizadevanji za vzpostavitev ustreznega prometa oziroma zakupa kmetijskih zemljišč, s čimer je povezan tudi aktivni razvoj osrednjega koncepta za spodbujanje kmetijstva, spodbujanje družinskih kmetij oziroma kmetij, ki imajo razvojno perspektivno, ali splošno vseh deležnikov s področja kmetijstva. V začetku leta smo pripravili uredbo o ukrepih za odpravo zaraščanja kmetijskih zemljišč ter pripravili razpis za sofinanciranje aktivnosti na zaraščenih zemljiščih.«

Vsi razpravljavci so v prvi vrsti poudarili pomen načrtovanja prostora na regionalni ravni. Branko Ravnik iz Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije je poleg tega poudaril, da nadomestna zemljišča niso vedno dobra rešitev (novo vzpostavljjanje, razdrobljenost in marginalna območja), da je potrebno spremeniti vrednotenje posegov na kmetijska zemljišča v okoljskih poročilih in (ponovno) vpeljati mehanizme učinkovite obdavčitve in ustreznega plačila spremembe namembnosti kmetijskih zemljišč. Prof. dr. Franc Lobnik

je izpostavil, da je politika oziroma nizka politična zavest glavni vzrok za neučinkovito varstvo najboljših kmetijskih zemljišč. Temu je pritrnil tudi prof. dr. Anton Prosen, ki je dodal, da v Sloveniji nimamo agrarnega prostorskega planiranja, kar poznajo in uspešno uporabljajo v Avstriji, Švici in Nemčiji. V razpravi se je tudi pojavil dvom, da bo sistem trajno varovanih zemljišč dosegel svoj namen, saj je bila že v preteklosti v zakonodaji opredeljena kakovost kmetijskih zemljišč kot kriterij za spremembo namembnosti (najboljša kmetijska zemljišča in ostala, agrokarte ...), vendar v praksi ni bila spoštovana. Pokazala se je potreba po oblikovanju sistema, ki bi poleg obstoječih, prevladujočih interesov pri načrtovanju prostora uspešno vnesel tudi interes varovanja naravnih virov za ohranitev sposobnosti samooskrbe tudi za prihodnje rodove.

Za ta namen organizatorji okrogle mize povzemamo in predlagamo sledeče zaveze za gospodarjenje s tlemi in zemljinami:

1. Spoštovanje Zakona o kmetijskih zemljiščih in v ustavi zapisano varstvo kmetijskih zemljišč.
2. Načrtovanje na regionalni ravni. V ta namen vzpostavitev javne (tj. medsektorske – MGD, MKGP, MOP) baze stavbnih

zemljišč (z urejenimi priključki ali brez), degradiranih območij in kmetijskih zemljišč.

3. Pozidavo usmerjati na nekmetijska zemljišča in zemljišča slabše kakovosti.
4. V ta namen postavitev objektivnih kriterijev pri vrednotenju izgub kmetijskih zemljišč pri PVO poročilih.
5. Za vsak poseg na kmetijska zemljišča je potrebno izdelati elaborat ravnanja z rodovitno zemljo, da se zagotovi vsaj delna omilititev izgube zemljišč oziroma, da se poveča pridelovalni potencial sosednjih manj rodovitnih zemljišč.
6. Pred vsakim posegom temeljito pretehtati, ali je poseg res potreben, in ovrednotiti vse možne alterantivne lokacije v posamezni regiji.
7. Upoštevanje mnenj in opozoril ustreznih strokovnih služb.
8. Čimprejšnja sanacija in racionalna uporaba degradiranih površin in gospodarno ravnanje z odkopanimi zemljinami.
9. Čimprejšnja vzpostavitev in dosledno spoštovanje trajno varovanih kmetijskih zemljišč ter sprejetje pravilnika ravnanja z rodovitno zemljo.

Oddelek za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani